

Edice a materiály

DOPISY Z CEST

Alexander Hammid

V Paříži 18. září 1932

Milá mami,

jistě už čekáš na mé zprávy. Teď je hezké nedělní odpoledne, sedím u okna, máje před sebou celou Paříž od Montparnassu až po Montmartre, tak se mi hezky píše. Chvillemi prší, chvillemi svítí slunce.

Dostal jsem všechno, cos mi poslala, noviny, Pestrý Týden, Filmový kurýr i Close Up. Peníze mi neposílej, myslím, že je vůbec nebudu potřebovat, když mám teď vlastně dvojnásobné stipendium. Ještě něco ti dá Mimi, co jsem půjčil Brožovi, když odjížděl odtud do Prahy (100,- Kč) a něco půjčím Vránovi, který teď pojedje do Prahy.

Recepty jsem také dostal. Dám si udělat vodičku. Mám často podrážděná víčka. Jinak mám všechno v pořádku, až na rozbité ponožky. Už jsem si koupil jeden pár nový (v Printempsu za 5 Frs, pěkné).

S těmi návštěvami ateliérů je to trochu jiné, než jsem si představoval. Byl jsem už ve čtyřech a viděl jsem, že nikde nemají žádné neočekávané vymoženosti, které bych neznal, že všechno mají jen trochu nákladnější, nebo důkladnější, že řeší věci příležitostně, tak jak vyplývají z potřeby, podobně jako u nás, a že neradi vidí, když jim někdo kouká do práce, taky jako u nás. Zkrátka, být několik měsíců kvůli tomuhle v Paříži, nemá pro mě cenu. Tento týden pojedu ještě s Louriéem do Epinay podívat se na Claira, ale pochybuju, že bych tam mohl zůstat. Lourié sám říká, že Clair nemá rád, je-li někdo u něj při práci. Pak ještě počkám na Pabsta, od toho si slibuju nejvíc. Pan Lourié pracuje teď jako pomocník architekta Meersona v ateliéru Gaumont-Franco-Film v Paříži ve Villette. Přesto vše jsem viděl už dost zajímavých věcí, abych mohl napsat dobrou zprávu Nár. Ústavu, kde ovšem všechno trochu nadnesu. – Jinak prolézám Paříž, chodím do galerií, sleduju zajímavé filmy, které v Praze nejsou, čtu francouzské knížky a dělám si poznámky pro knihu o filmu. Také ti něco napíšu pro Pestrý Týden.

V Paříži mi mnoho věcí připadá už jako dávno známé, ale leccos mě také zklamalo. Je to velmi nemoderní, zastaralé, v mnohém nepraktické město. Mnoho opravdových krás tu není. Spíš monstrózní zajímavosti, pamětihodnosti a „světovosti“. A také hodně špíny a nehygienických zařízení. A draho. Tento první měsíc mě stál rovných 1500,- Frs. V dalším to snad trochu snížím, ale pochybuju, že o mnoho.

Teď k hlavní věci: za tyto prázdniny jsem změnil trochu svoje plány. Zatím ještě nepevně, to chci až po dokonalých poradách. Odešel jsem, jak víš, z techniky se vzdálenými úmysly, ještě jednou se někdy k študování vrátit. Teď, čím dále jsem od techniky

a blíže k filmu, vidím, do jaké většinou bezduché a nekulturní branže bych zapadl, kdybych se nesnažil zůstat v ní stále jedincem trochu vyšší úrovně. K tomu ale je zapotřebí nejen snahy, ale i faktické úrovně, tj. skutečných vědomostí a lepšího, jemnějšího cítění. A také nějaké vnější známky (titulu). Pocit téhle potřeby mně pořád vzrůstal a nejdřív jsem si sliboval, že se o tu svou kulturu budu snažit sám, jakýmsi soukromým studiem, kontaktem se světovým kulturním životem. Ale teď vidím, že tohle, amatérsky děláno, zůstane vždycky diletantstvím a že je třeba hodně obětí, aby se to mohlo dělat důkladně. No, zkrátka, chtěl bych studovat dál. Ale ne techniku, protože to není to pravé. Technika mi nedala nic, jen trochu čistě hmotných základních znalostí. Chci zůstat u filmu a architektura má s filmem společné jen to, že v obojím jsou domy. Ale ty filmové domy se dělají docela jinak než ty skutečné. Ty první jsou věci vkusu, ty druhé věci přesného výpočtu. A architektura jako estetická záležitost se na technice, jak víš, pomíjí, nebo běře ze špatné stránky. Krátce, technika se mi zdá příliš nevyhovující mému účelu, příliš speciální a jednostranná, zavazující věnovat se na celý život oboru, který si na ní člověk zvolil.

Začal jsem uvažovat o tom, dát se zapsat na filosofii a studovat tam estetiku. Ostatně, víš-li o tom, myslel jsem na to už loni na podzim. A nyní jsem si v tom stále jistější, že by to bylo správné. Můj sklon k všemu, co se zabývá výtvarným uměním, je zakořeněný. A toužím po tom, vědět o těch věcech více a nebýt v nich diletantem. A potřebuju vůbec naučit se mnoha základním a potřebným věcem v oboru myšlení, což jediné dává člověku duchovní kulturu. Vidím, jak to potřebuju ve všem, co chci podnikat ve filmu, ať prakticky, či teoreticky: psát o něm, posuzovat ho, psát scénária, volit výtvarný styl.

Chci tento rok začít něco studovat, ale techniku bych se studovat neodhodlal. Představím-li si, jaké nic mám za sebou a jaké velké věci před sebou, vidím, že bych od toho zase utekl: II. a III. statika, hotové vědy proti té I., kterou jsem tak těžce dělal, a ty spousty zbytečného rýsování!

Vím, že na filosofii také nebudou samé zábavné věci, ale není tam nic tak horentně nesmyslného, mně vzdáleného a je daleko větší možnost výběru, specializace, sledování cíle, méně šablony a více nabádavé duchaplnosti proti technickému uspávajícímu zmechanštění.

Teď prakticky: Má to jeden háček: udělat maturitu z latiny. Podle mých informací (Lehovec to dělá) není to těžké, chodí-li člověk poctivě celý rok 2x týdně do kursů k tomu určených. A já mám náskok, dobrý latinský základ. Jsem přesvědčen, že bych to udělal za tento školní rok. Zatím mohu být zapsán jako mimořádný a bude mi započítán 1 semestr, popřípadě i celý rok, kdybych o to moc žádal. Celá věc trvá 4 roky a troufám si tvrdit, že bych tuto dobu velmi málo překročil, či vůbec ne. O technice bych to tvrdit nemohl a tam by mi to trvalo v nejlepším případě 3,5 roku ještě. A to bych nesměl dělat naprosto nic jiného. Kdežto filosofie dovoluje dělat hodně práce vedle, protože není tak školsky a tvrdě organizována.

Tohleto mě teď v mysli hodně zaměstnává a vadí mi, že tu nemám kromě Lehovce více různých a nestranných pramenů informací. Proto tě prosím, abys mi napsala co nejdříve (je už málo času na rozmyšlenou) především své mínění, a pak abys o tom promluvila podle svých možností se známými, kteří mohou v té věci dobře radit. Byl bych moc rád, kdybys mohla pohovořit s Hanou Frankensteinovou, je-li v Praze, a pak s doktorem

Fischerem. Ovšem též s Markalousem. Jsem na výsledek toho velmi zvědav. Byl bych velmi rád, kdyby ti někdo (snad Fischer) mohl dát nějaký přesný program studia a říci o něm vlastní poznámky (co je nejobtížnější, jaká je možnost výběru apod.).

Napadá mi stále srovnání tohoto přechodu s mým někdejší přechodem z gymnázia na reálku. Jak mi to prospělo. Teď jsem docela jiný a jinde. Myslím, že by mi prospěl opačný přechod.

Těším se, co mi o tom napíšeš.

Líbá Tě Tvůj Saša

P. S. To bych přijel 15. října.

Zlín 10. ledna 1936

Milá mami,

tak už máme potvrzenou cestu šefovým podpisem. Včera se nám to podařilo. Odpust', že jsem nenapsal hned, byl jsem unaven po celovečerní práci.

Jedeme čtyři, jak bylo určeno, ale tak, že já s nákupcem Pecinou už 18. tohoto měsíce a Kolda s Klosem až 5. února a vrátíme se společně. Tak budu celé dva měsíce na cestě.

Stojí to firmu 90 tisíc. Šéf se ptal mě a ostatních, na kolik si ceníme to, co nám dá ta cesta osobně. Řekl jsem na 5 tisíc a oni taky. Tak, povídal šéf na to, těch zbývajících 70 tisíc investuju já do vás. – Do Prahy ještě přijedu, nejspíš v pátek. Prosím tě o toto: Kup mi laskavě od Štence knihu Wirthovu „Praha v obrazech čtyř století“, pokud možno v anglickém vydání (jako mají Kanovi). Potřebujeme to jako dar pro jednoho Čecha v Hollywoodu, který nám může pomoci. Nepůjde-li to od Neubertů, kup to na žádanku, kterou přikládám. Jinak nic zvláštního nepotřebuju.

Na shledanou!

Tvůj Saša

ILUMINACE

Alexander Hammid: Dopisy z cest

12. února 1936

Milá mami,

zdravím Tě z Hollywoodu, vzpomínám na Tebe a čekám marně nějakou zprávu od Tebe. Ovšem, nemohu očekávat ještě odpověď na své lístky, trvá to sem nejméně 16 dní obyčejnou poštou. Jsme tady už pátý den, ale mnoho jsme ještě nevyřídili. V sobotu se tady nepracuje, v neděli tím méně a jsou tady ohromné vzdálenosti. Bez auta se tu ztratí mnoho času dopravou. Sem tam nás někdo svezí, ale hledáme-li někoho nebo nějakou firmu, trvá to bezmála půl dne. A pak – ta smůla. Těšili jsme se na kalifornské jaro, taky bylo hezky první tři dni, ale teď už třetí den prší bez přestání, nebe je jako olovo, po ulicích tečou řeky špinavé vody, zkrátka vrátily se ještě zimní deště. Nejsme na to opatření, tak nás to také velmi zdržuje, nechce se nám ven a čekáme stále, že to přestane, ale prý to tady trvá někdy i celý týden. Ještě že tu není bláto, tady je každý kousek země asfaltován, takže je stále krásně čisto, ať je sucho, nebo prší. Jinak je Hollywood velmi pestré město, plné podivností, zajímavých lidí, barev a pestrých staveb, v noci plné světel jako žádné jiné město na světě, ale celé je to jen kulisa, všechno je navrch přikrášlené a vespod nic. Lidé pestře, ale lacino oblečení, v krámech spousty bezcenného braku a domy dřevěné, navrch obložené sádkou jako by byly z kamene, jako by měly tlusté zdi, a většinou jsou upraveny v romantických španělských a mexických nebo fantastických slozích, s patinou jako by tu stály sto let. Když se na takovou zeď zaklepe, zní dutě jako bedna.

Pan Myzet nám zatím nijak neprospěl, neznamená tu nic, je obyčejný statista, žije velmi skromně a ničím nevyniká a pomáhá tu ještě chudším Čechům, než je sám. Jsou tu též jiní Češi, významnější, za těmi teprve půjdu.

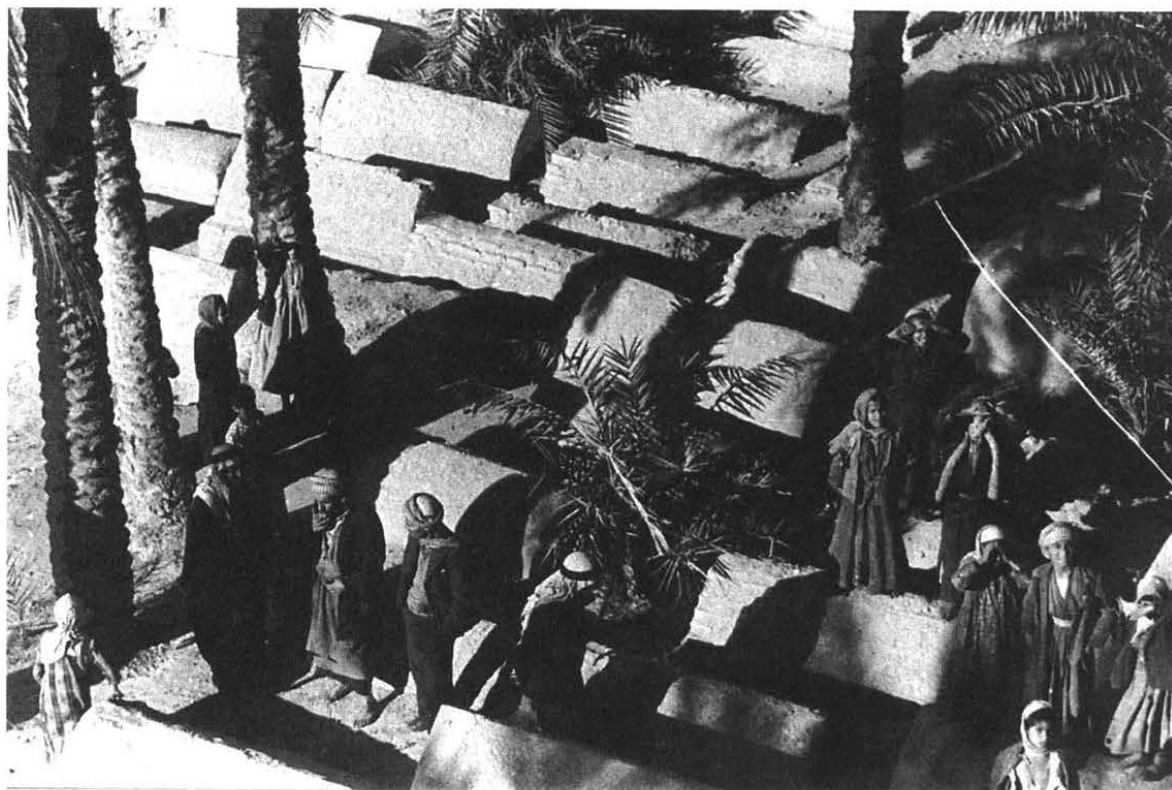
Dělá nám starosti Kolda, nemáme dosud o odjezdu z Prahy od něj a o něm žádných zpráv, nevíme vůbec odjel-li a přijede-li za námi s Klosem a máme-li s nimi ještě počítat. Budeme muset zkrátit svůj pobyt zde, aby nám zbylo ještě několik dní na New York, který jsme zcela nevyčerpali. Odjedeme odtud asi 22. tohoto měsíce do Chicaga na čtyři dni a pak do New Yorku, odkud nám jede loď 4. března. Možná, že se stavíme ještě v Londýně, to závisí na konečném výsledku naší cesty po Americe.

Daří se nám dobře, jíme dobře, žijeme celkem levněji, než jsme očekávali, skoro tak jako u nás.

Zpátky zase poletíme, máme zpáteční lístky na letadlo. Je to sice chvílemi nepříjemné, je-li špatné počasí, ale celkem příjemnější, než se tlouci čtyři dni a noci vlakem. Bezpečnost je stejná, mnohem větší než u nás.

Vzpomínám na Tebe i na Mimi – jistě často spolu hovoříte – a líbám Tě a Těším se na Tebe.

Tvůj Saša

22. února 1936

Milá mami,

píšu zas jednou ve volné chvíli na jediné výletní zastávce mimo program, kterou za celou cestu děláme. Přerušili jsme tady let na dva dni a podíváme se na Indiány v Santa Fé. Jsme tady v pravém mexickém městě uprostřed pouště. Poslední teplá zastávka před návratem do zimy, který nás čeká pozítří. Poslední dni v Hollywoodu byly překrásné, plné jižní slunce, svěží vzduch a teplé hvězdné noci – nechtělo se nám odtud velmi silně. Jedna paní mně prorokovala z karet, že se tam za 2 roky vrátím. Bylo by to hezké, je tam příjemný život. Těším se na Prahu, na Zlín méně.

Líbá Tě vřele

Tvůj Saša

P. S. Pozdrav Maře!

Kalkata (Batanagar) 5. února 1937

Milá mámo,

už trochu moc dlouho nemám od tebe žádné zprávy. Také od Mimi a od Koldy vůbec nic. Čekal jsem, že tady v Kalkatě bude na mě čekat pěkná zásoba pošty, a zatím nic.

Přijeli jsme sem s doktorem Rechtem s pětidenním zpožděním po ostatních, ale zato jsme viděli z Indie víc než oni. Došlo k tomu takhle. Přiletěli jsme v poledne 27. ledna do Karáčí a uvítal nás pan Bartoš, ředitel továrny v Batanagaru. Z nějakých obchodních důvodů rozhodl šéf, že se poletí znovu do Bombaje místo do Džódhpuru podle plánu. A rozhodl, že odstartujeme hned ve 2 hodiny, abychom do večera byli v Bombaji a odjel autem se podívat do Karáčí. Já jsem měl, jako vždy, dlouhý hovor s celníky o svých aparátech a výsledek byl, že jsem potřeboval proměnit šeky za rupie, abych mohl složit celní kauci. Jeli jsme tedy s doktorem Rechtem z letiště do města Karáčí, vzdáleného 15 mil a vrátili jsme se v půl třetí na prázdné letiště právě 10 minut po odletu našeho letadla. Pan šéf chtěl ukázat svou přesnost. Ve zmatku, který bývá okolo každého odletu, vyndali nám sice naše kufry, ale dali je jakémusi prodavači z Karáčí, aby je dovezl vlakem do Kalkaty, v domněnce, že poletíme za nimi linkou do Kalkaty, abychom tedy nemusili platit za zavazadla. Jenže linka byla obsazena, prodavače jsme nestihli a nezbylo nám tedy s doktorem Rechtem, než sednout na vlak a dát se na cestu přes Indii bez kufrů. Nejnutnější potřeby jsme si koupili a vesele vyrazili do Džódhpuru, rádi, že na čas budeme svými pány. Kalily nám radost jen naše kufry cestující o půl dne před námi. Zvlášť mě to pálilo, protože jsem měl s sebou aparáty, ale filmy cestovaly v kufrech beze mne.

Z Džódhpuru jsme jeli autem do krásného Džajpuru a neméně hezké Ágry, kde je ten proslulý mramorový palác (vlastně hrobka) Tadž Mahal a odtud až do Dillí, celkem asi 1000 km.

Z Dillí zase vlakem do Kalkaty a do Batanagaru, který je vzdálen asi 20 mil od Kalkaty. Bydlíme v Batanagaru a do Kalkaty jezdíme autem. Je tady už horko jako u nás v létě. Teď největší novinku: po dohodě s šéfem nepojedu už s letadlem dál, zůstanu nějaký čas v Indii a vrátím se. Důvod je ten, že cesta je pro mé filmování příliš rychlá, chytám jen zlomky a nemám čas při půldenním, nejvýš dvoudenním zdržení v místech najít a natočit něco pořádného.

Už mně to začínalo kalit náladu a tížit svědomí, že nepřivezu nic pořádného, souvislého. K tomu rozhodnutí přispělo také to, že jsme stále trpěli přetížením a nedostatkem místa v letadle, když někdo přibyl, a už dvakrát jsem proto musel letět linkou.

Do Singapuru poletí s sebou opět pan Bartoš navíc a tam zas někdo přibude. A zastávky se budou stále zkracovat, protože šéf chce být 1. května doma. Tak se tedy nesplní proroctví tlusté paní Sedláčkové z Hollywoodu, ale zato si budu moci po svém navštívit nejhezčí místa v Indii, zdržet se podle své potřeby a nestarat se o nic než o své filmování a fotografování.

Cestování s šéfem je velmi únavné pro všechny ostatní. Kromě šéfa nikdo z cesty nemá žádný požitek. Nejhuře je na tom Pokorný, který nepoznal nic než hotelové pokoje, kde vyřizuje nesčetné dopisy, zprávy, účty a jiné nudné písemnosti. A ostatní, mne nevyjímaje, ztratí většinu času čekáním, konferováním, psaním účtů, dlouhými obědy a večeřemi atd.

Jsem tedy rád, že mi nadešla možnost cestovat si zase po svém a ještě k tomu v Indii, v nejzajímavější zemi, do jaké jsme přišli.

Líbá Tě

Tvůj Saša

Nový York 12. ledna 1940

Má drahá,

konečně dopisy, na které jsem tak dlouho čekal! Jeden od Mimi z 5. listopadu, druhý od vás obou z 24. listopadu. Jak se vzdálenosti prodlužují s rostoucí civilizací tohoto světa! Zde je přehled posledních dopisů, které jsem od vás dostal v nedávné době, všechny s velikánským zpožděním: od tebe z 25. IX., 11. X., 14. X., a 19. X., od Mimi z 30. VIII., a pak už jen z 22. IX. Na všechny jsem odpověděl, ale zdá se, že jste toho mnoho nedostali. Snad tenhle dopis šťastně dojde. Před několika dny jsem napsal Mimi a o Vánocích jsme ti poslali s Bertem a Rozou telegram. Došel?

Bert je teď v Kalifornii uzavřít obchod a my tu s Rozou čekáme na výsledek. Bydlíme pohromadě s Rozinou starší sestrou přímo uprostřed Nového Yorku pár kroků od

nejrušnějšího a v noci nejsvětějšího nároží na světě, Times Square, na rohu Broadwaye a 7. avenue. Světla svítí bláznivě, mrkají a běhají shora dolů po mrakodrapech, lidé a auta se hemží jako mravenci, na každém kroku se nabízejí nejlákavější jídla a zábavy za pár centů, všechno jako by svět byl v nejlepším pořádku. Kdyby člověk nečetl noviny a to ještě velmi pozorně, nevěděl by brzo, že je ještě jiný kus světa za mořem, který nevypadá tak vesele. Každý den myslím na všechno, kdybych tak aspoň s jednou z vás mohl aspoň jeden večer projít tím mořem světél, s tebou, s Mimi, nebo Helenou, nebo Marou, nebo některým z Fabiánů, ukázat všechno, popovídat si a zapomenout na vzdálenost, která je mezi námi už tak dlouho.

Takhle tedy jsem aspoň rád, že vím že jste zdraví a v pořádku a že vám totéž mohu dát vědět o sobě. To je tak to nejurčitější a nejdůležitější, co se dá psát. Trpím vždycky spoustou pochybností a nejistot při psaní, takže pak mé dopisy vypadají pokaždé jinak, než bych chtěl. Je to možná zbytečné, ale vysvětlíte si to snadno tím, že mám tak málo zpráv od vás a že jsem vás už tak nedohlednou dobu neviděl.

Jakpak jste letos slavili Silvestra? Jestli vůbec. My jsme zašli do zdejší české čtvrti do několika podniků, měli jsme k večeři kachnu v české restauraci a v jiných pivo, protože to je nejspolehlivější nápoj, jaký se tam dostane a poslouchali amatérské zpívání. Sešel jsem se tam s jedním starým spolužákem z Libně, kterého jsem neviděl asi 15 let a s kamarády, které máte jistě ještě v paměti, Janem, Jaroslavem a Jiřím, kterým se teď daří nevalně, ale kteří jsou pořád stejně veselí, jako bývali. Nemají teď tolik přátel kolem sebe jako mívali a také nemají pořádnou práci a zato rodiny na krku. Žijí teď pohromadě a o Jaroslava, chudáka, se druzí dva musejí starat jako o malého chlapce. Vzpomíná jen na starý způsob života a nepřizpůsobuje se novému, teď, když úspěch pominul.

Mám tu řadu nových přátel a po zdejším zvyku není skoro dne, abychom nebyli s někým na večeři nebo u někoho na návštěvě. Víš, že jsem na to nebýval zvyklý, ale přizpůsobuju se docela dobře. Je to poměrně hodně rušný způsob života a nezbude mnoho času na soukromí, na čtení, vlastní myšlenky a vůbec trávení času po své svobodné vůli. Zkrátka jiný život, snad se to časem změní, jsem rád, že to není horší.

Těším se zas na další zprávy od tebe, od Mimi a o přátelích. A pozdravuj všechny, Věru a její holčičku, Helenu atd., však víš koho všechno. Není-li to moc drahé, posílej mi teď psaní raději letadlem, „Via Clipper“, je to mnohem rychlejší a spolehlivější.

Stále stejně tvůj Saša

P. S. A vřelý pozdrav od Rozy.

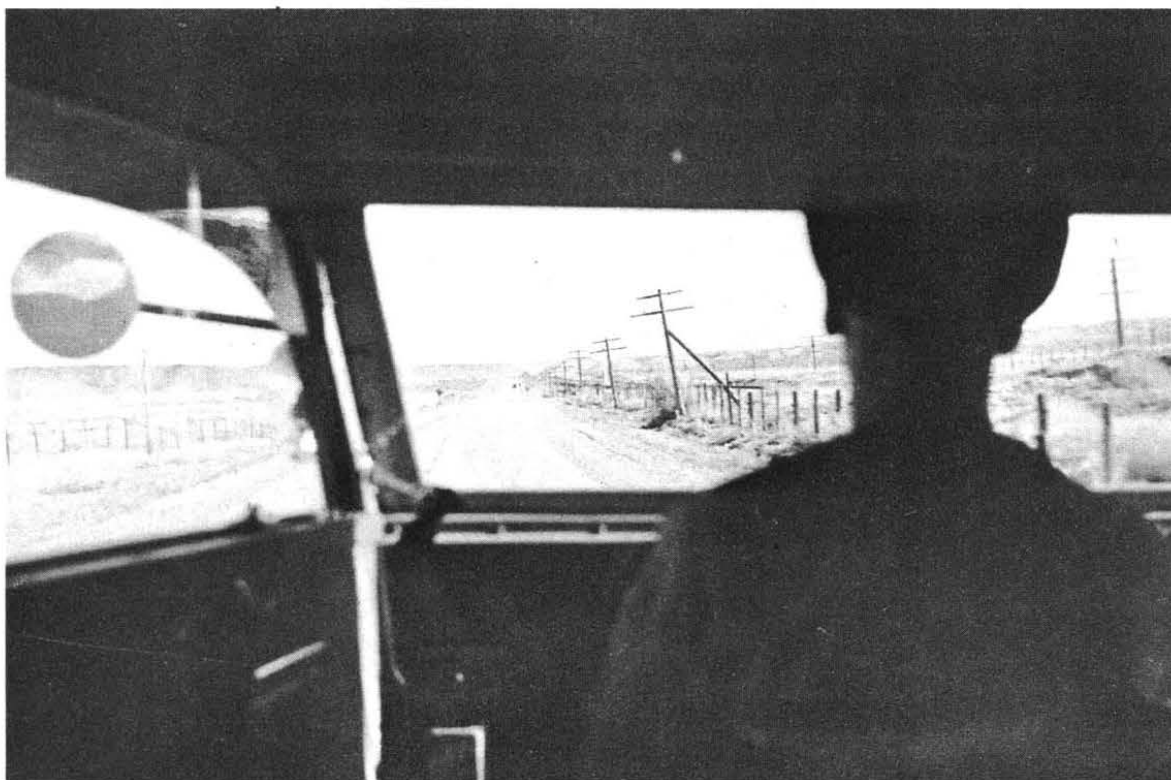
Ve státě Wyomingu, 10. března 1940

Má drahá,

zase si to hasím, jako už obvykle, napříč Amerikou. Tentokrát v dlouhatánském aerodynamickém vlaku, ve voze, který se rovná třetí třídě, což tu znamená hluboká a široká sklápěcí křesla, v kterých se dá skoro ležet, jen dvě a dvě vedle sebe, černoch, který ti pověsí šaty a kabáty na ramínka a chodí pořád sem tam a ptá se, nepotřebuješ-li něco, na noc ti dá zadarmo veliký polštář, okna jsou vzduchotěsná a větrání je jako v moderních budovách, čisto jako v nemocnici, jede to tiše, že ani jízdu nepozoruješ, a tak jedeš přes pouště a skrz zasněžené Skalisté hory, okolo Solného jezera, přes Colorado, Utah, Wyoming do Kansasu, dvě noci a půldruhého dne do Chicaga a pak půl dne a noc do Nového Yorku. Tam zas bude zima a navlékne se schovaný zimník a bude se vzpomínat na kalifornské slunce, palmy, zralé pomeranče na stromech, svěží teplý vzduch a barevné, zářivé chladné noci.

Vezeme s Rozou hotový film předvést zájemcům do Nového Yorku. Náš minulý film dostal velké uznání mezi 10 nejlepšími filmy roku a tenhle podle názoru mnoha významných lidí je ještě lepší a nejpřednější hollywoodští režiséři, kteří film viděli, jej hodnotí jako nejlepší svého druhu. To všechno je moc hezký úspěch morální, ale finančně jsme na tom zatím stále neslavně. Ale na to jsme už zvyklí a staráme se spíše o to, jak zabezpečit novou práci, kterou chceme začít asi za dva měsíce, tentokrát tady v tomto zemědělu, trochu jižněji.

Před dvěma dny došel tvůj dopis z 5. února. Teď snad už jsi dostala mé první dopisy z Ameriky. Svět jako by se zvětšoval a vzdálenosti rostly. Připadám si jako na jiné planetě,

než jste vy tam, ale svými vzpomínkami i nadějemi pořád nezměnně patřím tam k vám a tady v tom velikánském světě si připadám pořád ještě jako na výletě, který musí jednou skončit.

Jak vzdáleně to zní, že umřel strýček Bedřich, v téhle zvířené ponuré době. Je mi jen vřele líto babičky, chudinky, která se dočkává takových smutných událostí. Často na ni myslívám a počítám, zda ji ještě kdy uvidím. A tak nějak věřím, že ji musím ještě vidět a že mi zas bude se slzami v očích, ale vesele mávat z okna a volat: „Tak zas, hochu, brzo přijed!“

V duchu se společně s tebou loučím s naším milým bytem a jsem zvědav na ten nový. Co do okolí, jak píšeš, může v novém být docela pěkně a myslím, žeš udělala rozumně. Bude Helena bydlet pohromadě s tebou? Doufám, že ano, nebuď sama.

Vyřid', prosím tě, Božíným rodičům, že její kurs už v lednu skončil a že má diplom a že teď změnila místo a pracuje v úřadě, kde je spokojenější, protože dětmi v rodině byla už unavená. Ale přesto bude ještě dávat několika dětem hodiny gymnastiky. Je znepokojená, že nemá zprávy z domova. Cítí se opuštěná, ale neztrácí dobrou víru a náladu, dobře se o sebe stará a učí se samostatnosti.

Vyřid' pozdravy mým bývalým spolupracovníkům od starých známých z Hollywoodu i ode mne. A vřele vzpomínám všech blízkých a milých, Heleny, Mary, tety, Věry, Johna, Lojzika a Mimi ovšem, té napíšu zvlášť.

Své staré přátele Frantu a Marii vřele pozdravuju a jim a Vám, paní ... [zaškrtnuto] jsem upřímně vděčný za tak cenné služby.

Líbám tě vřele, má drahá a jsem pořád stejný tvůj Saša

P. S. 27. března. Děkuji mockrát za lístek. – Ani k nám se letos jaro nechce, snad ani nepřijde. – Je mi tuze líto, že moje poslední psaní způsobilo nějaké nepříjemnosti. Opravdu žárlivost? Ale vždyť je to neuvěřitelné, jedná-li se o mně! Byl-li však do-
tčen jiný cit, prosím Frantu za prominutí. Mnoho upřímných pozdravů!

New York 21. dubna 1940

Má drahá,

tentokrát to bylo dlouhé, dlouhé čekání na zprávu, zato tím větší radost. Však to znáš. Trvá to celý měsíc, než sem dojde dopis od vás, jako byste byli někde v Číně. Ale hlavní je, že vím, že jste všichni zdraví a v pořádku, až na tetu ovšem. Nezdá se, že by někdo dovedl říci, kdy se z té ošklivé nemoci zase dostane.

Čas utíká hrozně rychle, už zas je jaro (ale ještě jsou tu plískanice a nosíme zimníky) a chystáme se k nové práci. Poslední film už se konečně dostal na světlo světa, měl premiéru minulý týden a sbíhají se nám kupy pochvalných i kritických recenzí a posudků, prošli jsme očištěm interviewů, předvádění filmu důležitým osobnostem, Roza a já jsme dokonce mluvili v rádiu, ale teď už to máme za sebou a myslíme a těšíme se už jen na příští, na film o Mexiku. Až tohle psaní dostaneš, to už tam možná budem.

Tentokrát s námi bude spolupracovat jeden velmi významný spisovatel, jehož jméno samo zaručuje předem vysokou hodnotu naší práce z obchodního stanoviska.

Tak se zas na delší čas rozloučím s americkým komfortem a podívám se do zemí méně i docela necivilizovaných. Bude to podobné jako cesta do Indie. Však mě ten americký blahobyť nijak netěší, při každém napití pomerančové šťávy nebo jízdě autem mi požitky hořkne, protože pokaždé vzpomenu na vás, jak asi tam takových věcí máte pořád méně a méně jako v celé Evropě následkem války.

Mám vyřídit pozdrav od Zdenky, s kterou jsem se sešel. Jinak jsem nepotkal nikoho z krajanů, kromě starých známých. Jiří a Jan se s Herbertovou pomocí konečně dostali na prkna, přeložili svou poslední hru, tu s tím sýrem, a mají velký úspěch v Clevelandu, jejich originalita působí stejně jako dřív.

Tak zase vřelý pozdrav všem, jako obvykle, Mimi napíšu co nejdříve.

Vzpomíná a líbá

Tvůj Saša

Mexiko, 29. června 1940

Milá mámo,

právě došel tvůj lístek z 10. června, přes Nový York. Pouhých 19 dní, to je ohromně brzo. Nedávno došel dopis z 13. května. Já jsem psal naposledy Mimi koncem května, před tím asi v půli května cestou z Nového Yorku sem.

To byla krásná cesta, jeli jsme naším novým autem s Rozou a Herbertovým bratrem Markem skrz jedenáct států včetně Floridy, Louisiany a Texasu, které jsou nejpestřejší a nejameričtější z celé Severní Ameriky. Jeli jsme čtyři a půl dne, celkem nějakých 3000 kilometrů, nepočítaje 1100 km v Mexiku, od hranic do města Mexika.

Bydlíme teď v Mexiku, hlavním městě, máme najatý pěkný jednopatrový dům se zahradou v moderní čtvrti a připravujeme se pro nový film. Tři neděle tu byl s námi John Steinbeck se svou paní, jezdil s námi po okolních státech a psal scénáři. Nevím, je-li Steinbeckovo jméno známo u vás. Patří k nejpřednějším moderním seve-roamerickým spisovatelům, jeho kniha *Grapes of Wrath* je nejúspěšnější román v posledních dvou letech. Tato kniha byla také námětem filmu, který byl nejlepším nejen minulého roku, ale několika let. Teď hledáme vhodné místo k filmování, zapadlou indiánskou vesnici, a tak jezdíme křížem krážem různými mexickými státy kolem hlavního města, v krajinách tropických i v pouštích, v rovinách s kaktusy i v horách, kolem Popocatepetlu a Orizaby, po kdejaké sjízdné silnici, kterých je tu po čertech málo. Město Mexiko je 2000 metrů vysoko a kolem dokola jsou vysoké hory, které je třeba překročit, kamkoli se jede, často silnice vede až 3000 metrů vysoko i více, což tady člověku kupodivu nepřipadá ani něčím zvláštním, vidí-li kolem hory ještě jednou tak vysoké.

Město Mexiko je víc evropské než americké, trošičku připomíná Paříž, ale jinak je docela svérázné. Ten svéráz spočívá z velké části ve špíně a nepořádku, rozbité dlažbě a otlučených domech, Indiánech v hadrech, kteří prodávají, žebrají, jedí a spí na ulicích, a španělské hluchosti a pestrosti života. Pochytávám španělštinu dost rychle, nemám bohužel čas na pořádné učení. Za pět měsíců, co tu asi ještě budem, se snad naučím dost slušně španělsky. Španělské noviny čtu denně a rozumím docela dobře. Mexická strava je velmi originelní a pro našince zatraceně ostrá. Míchají do všeho koření zvané chilli, což je druh papriky, mnohem ostřejší, než máme u nás. Také pečené červy jsem okusil mezi jinými zvláštnostmi, zato však nejrůznější druhy tropického ovoce osvěžují znamenitě tyhle ostré stránky stravování. Ve svém domě ostatně máme vlastní kuchařku, starou tlustou Indiánku Juanitu, která nám vaří pokud možno po americku, a vyrovnává tak nezvyklosti v jídle, pokud jsme doma.

Onehdy jsem dostal pěkné psaní od Valy. Mají se dobře, až na starosti o dva syny, o nichž nemají zpráv. Jistě ti také píše. Rád bych věděl Košťálovu adresu v Argentině, chtěl bych mu napsat.

Podle tvých zpráv se zdá, že uprostřed vzrušené Evropy vedete poměrně neklidnější život bez přímého nebezpečí, že by dráp války zasáhl až k vám. Jsem tomu rád. Mám zato starost o Božu, nemám od ní zpráv už velmi dlouho. Její maminka jistě má hodně strachu. Víím však, že byla v dobrých rukou, je tedy pravděpodobné, že o ni bylo včas dobře postaráno.

Co bude dělat Frantova manželka a dítě? Zůstanou v Praze? Pozdravuj je všechny, také Koldovy a Lukase, ode mne i od Rozy a Herberta.

Je hezké, že ti dali peníze za indické filmy, užij jich dobře, to bude mou největší radostí. Kup z nich sobě, Maře, Hele, babičce a Mimi nějaké dárky, coby ode mne.

Líbám vás všechny a tebe dvojnásob a těším se na další psaní.

Adresa: Amsterdam 89, Mexico D. F., Mexico.

Tvůj Saša

Mexiko, 14. srpna 1940

Milá mámo,

to je k neuvěření, tvé poslední psaní přišlo za dvanáct dní včetně cenzury. To je rekord v dnešních dobách neslýchaný. Tak ti honem píšu, abys viděla, jak rychle můžeš mít odpověď a abys mohla pocítit, že vzdálenost mezi námi není tak veliká, jak se zdá. Asi před dvěma týdny jsem psal Mimi a teď čtu na jejím přiloženém listu, že jde 3. srpna na dovolenou. Možná tedy, že můj dopis přišel za její nepřítomnosti. Upozorni je tedy na to, víš-li její adresu. Byla tam přiložena fotografie.

Jsem rád, že tvé dopisy zní celkem utěšeně. Těším se, že mi Ladislav a Jenda napíší. Minulý týden jsem poslal dopis Anně. A Valy jsem se zeptal, nenarazila-li náhodou na nějaké Bařovce, kteří by věděli o Košťálovi. Od Božanky ani od Mindy nemám zpráv. Zato Václav se ohlásil. Tráví léto tam, kde já loni.

Nezdá se mi možné, že by Steinbeckovo jméno nebylo u nás známo. Víím, že některé jeho věci byly přeloženy do němčiny už před několika léty. Že k vám nepřijdou nové americké filmy, to je mi pochopitelné. Zato my tu nevidíme žádné německé. Rád bych věděl, kolik českých filmů se teď u nás asi ročně natočí. Udělali Bařovci ten velký film, co plánovali, nebo ne? Píšeš, že Host patří AB, Bařovci se už tedy produkce docela vzdali? A co divadlo? Hraje stále ještě Emil Burian? A jaká jsou ostatní divadla? Tady je divadlo na velmi nízkém stupni, tak nevidím nic jiného než filmy a sem tam nějakou hudbu poslouchám v rádiu. Mají tu dobrý symfonický orchestr, ředitel je Chavez, myslím, že je u nás znám. Minulý týden tu dirigoval Stravinskij. Pamatuješ se na toho zajímavého Japonce, kterého jsem ti jednou přivedl ukázat? Ten je tady taky, oženil se tady.

Ptáš se, jak snášíme klima. Jak jsem už psal Mimi, je to tady velmi málo tropické, žádná horka, spíše chladno a jenom ta vysoká poloha, dva tisíce metrů, působí všelijaké divné změny, špatné trávení, sníženou odolnost, a tak se občas někdo z nás necítí dobře a musíme si pomáhat všelijakými injekcemi a medicínami. Mexická medicína miluje injekce a kdekdo je dovede dávat, tak často užijeme píchání, kde by to jindy spravidla prášky a často se musíme bránit ochotě svých mexických přátel něco do nás vpíchnout, třeba proti rýmě nebo bolení břicha. Dělá jim to zvláštní radost, píchat jehly do svých bližních.

Herb a Roza děkují za pěkný pozdrav a posílají svůj, často na tebe vzpomínají. Žijeme v krásné shodě a spolupráci a byl to opravdu příznivý osud, že jsem se s nimi sblížil. Kdoví, kde bych byl teď bez nich. Už mám zajištěno, že se s nimi vrátím do Spojených států, nevleze-li do toho nic nečekaného, a budeme svou práci rozvíjet dál. Máme oprávněnou naději, že tento film bude obchodně úspěšnější než předešlé a že si tedy budeme moci zařídit život ještě pohodlněji.

Těším se na další psaní a posílám pozdravy všem blízkým.

Líbám Tě a jsem Tvůj Saša

Mexiko, 8. října 1940

Milá mámo,

zase jsem opožděn s psáním, jsem teď v práci plnou parou k dokončení filmu, často vstáváme ve čtyři ráno a jdeme spat po desáté, pracujeme sedm dní v týdnu, a tak zbývá málo času k věcem osobním včetně psaní dopisů. Dostávám v pořádku všechny vaše dopisy, od tebe, od Mimi, lístek a dopis od Lojzika, posledně od Heleny s přípisem od Mary a jsem vám všem nesmírně vděčný za tak bohaté přiblížení domova, a že tak hezky na mně všichni vzpomínáte. Napíšu všem postupně v příštích volných chvílích. Jen kdyby si to ti pošťáci mezi Čechami a Mexikem dovedli lépe rozdělit. Někdy po týdny nepřinesou nic a pak najednou tři nebo čtyři psaní pohromadě.

Musím brzy ven s radostnou zprávou. Našla se Boženka, napsal mi o ní Solský, který se po ní na mou žádost pídil. Je tam, kde on, v pořádku a zdráva.

Připojuju k tomuto psaní tři fotografie, které ti trochu ožíví představy o mně. Na té jedné jsou vidět dvě hory, které se na nás každý den dívají, pokud nejsou zakryty v mracích, Popocatepetl a Ixtaccíhuatl (zleva) nebo zkráceně, jak jim tu říkají, Popo a Iztla, dvě nejvyšší sopky tady nablízku. Je na nich věčný sníh, na který prý za časů Cortézových Aztékové chodili a nosili jej v bambusových trubiciích oslazený prodávat do města Mexika, které se tenkrát jmenovalo Tenochtitlán. Teď tam nahoru lezou dolovat síru a jezdí s ní v pytlích po zadnici po sněhu dolů a turisté tam chodí lyžovat. Já jsem tam ještě nebyl, nebylo času.

Náš film už hezky vyrostl, pěkné části se už v hrubém střihu formují na plátně, ale ještě zbývá hodně práce. Pracujeme s domorodci, vesničany, jako herci, a to jde zdlouhavě a s mnoha nečekanými obtížemi, jako že si někdo znenadání ostříhá vlasy, aby se nám zavděčil, když s ním máme polovinu scén natočených, a musíme pak všechno znovu předělat s někým jiným. Nebo malý oslík, s kterým jsme začli filmovat, teď už tak vyrostl, že musíme hledat jiného na vlas podobného. Jsou i věci vážnější, jako například minulý týden zemřel nejlepší mexický komponista Revueltas, s nímž jsme právě podepsali smlouvu o napsání hudby. V stejný den zemřel otec lékaře, který hraje v našem filmu a teď musíme čekat s jeho scénami, až skončí smutek v rodině. Koncem měsíce přijede

zase Steinbeck, který je teď doma v Los Gatos v Kalifornii a bude psát slovní doprovod k filmu. Tak někdy v prosinci budeme s tím vším hotovi.

Zima se tady blíží tím způsobem, že přestává pršet a nastávají slunečné dni. Ale v nocích je chladno a celý den je příjemně, nikdy horko. Budu mít zase znovu tu smůlu vrátet se do New Yorku v největším mrazu. Ale tentokrát doufám, se tam ani neochladíme a honem pojedeme do Hollywoodu dokončit práci, nebo dokonce pojedeme do Hollywoodu odtud rovnou.

Dovídám se, že Jiří a Jan půjdou brzy ve Státech na scénu podruhé, po úspěchu první hry, opět s překladem jedné ze svých starých posledních, tak dobře osvědčených. Ujalo se jich jedno divadlo v Clevelandu a obecenstvo oceňuje jejich originalitu, která se neztrácí ani v angličtině.

Tak končím zas pro napříště, líbám, vzpomínám, toužím a těším se na nové zprávy tam od vás.

Tvůj Saša

20. ledna 1941

Milá mámo,

tak jsem zas „doma“, ve starém známém Hollywoodu. Hned jsem vyhledal známé a zkusil, jestli ještě umím mluvit česky, protože, představ si, osm měsíců jsem neměl příležitost vyměnit s někým ani dvě slova ve své mateřštině. A už jsem si pozvolna navykl myslet v angličtině a v poslední době, mezi Mexikány, i španělsky. Tak jsem měl hrůzu, že až otevřu pusku česky, že začnu škobrtat a koktat, ale nestalo se to, zabral jsem hned, jako bych byl ani z Prahy nevykročil. Sem tam se připlete bezděky anglické slovíčko, ale to je jen roztržitost.

A hned jsem strávil celé odpoledne nad tři měsíce starými lidovkami, celou kupou, čta je od hlavičky po inzeráty. Taky hlad po osmi měsících bez české tištěné řádky. A bylo mi jako bych se překotil o tři roky dozadu, tak mi to všechno v těch lidovkách připadalo stejné a staré známé, nezměněné, jako by nic. Jen nějaká ta známá jména schází a celý duch novin jako by se snažil vrátit někam do doby osvícenecké.

Už jsem dlouho, dlouho nedostal žádnou zprávu od tebe, ani od Mimi a divím se, v jaké dopravní závadě to vězí. Sám jsem, musím přiznat k vlastnímu zahanbení, taky dlouho nepsal. Práce rostlo a rostlo čím dál tím víc ke konci, až teď tady v Hollywoodu, s celým filmem hotovým až na synchronizaci, nastávají zas dni volnější, čekání, jak film dopadne obchodně, a jakým směrem půjde nová práce. Předchozí film nám nepřinesl ani krejcar, byl příliš exkluzivní, nepopulární, tenhle nový sice taky patří k těm tzv. kulturním, ale je mnohem dramatičtější, má děj, je exotický, nese jméno Steinbeckovo a Spencera Tracyho, který bude mluvit Steinbeckův komentář, a tak si slibujeme tentokrát i nějaký výtěžek

a lepší finanční vyhlídky a podmínky pro příští film. Tenhle film, který se jmenuje „The Forgotten Village“ čili „Zapadlá vesnice“, stál 42 500 dolarů, příští tedy by mohl mít rozpočet aspoň na 100 000, aby se nám lépe pracovalo. Možná, že ti ty cifry připadají báječné, ale tady při zdejších cenách to zní moc chudě, v měřítku filmové výroby, asi jako u vás tytéž cifry v korunách, nebo nejvýše dvakrát tolik, ačkoliv ve skutečnosti je to třicetkrát tolik.

Neradi jsme se loučili s milým domem v Mexiku, s mexickými přáteli a s celou zemí. Cítili jsme se tam hodně doma, Američané se sice těšili zas domů, ale mně samotnému se tam líbilo víc než tady ve Spojených státech. Je to tam takové evropštější, víc z masa a krve, ne tak zestandardizované a všechno stejně vypulírované, jako tady. I ta řeč je nějak teplejší, lidštější a jistě našemu uchu zvučnější než angličtina. Budu muset aspoň trochu číst a korespondovat španělsky, abych nezapomněl. Je to hrůza, jak se řeči zapomínají. Němčina a francština například, že jsem jim tak odvykl, mi vypovídají službu, mám-li někdy s někým promluvit. Slova vypadávají z paměti a pletou se anglická.

Doufám, že žijete klidně a nezměněně v tomto roce jako v minulém, v mezích daných touto dobou, a čekáte, jak to s tím celým světem dopadne, zrovna tak jako my tady, kteří neumíme dnes předpovědět o nic víc než vy tam, ačkoliv snad, aspoň se nám to zdá, vidíme odtud do světa trochu šířeji než vy z Evropy.

Doufám, že příště budu mít zas nějaké obrázky po ruce, které bych mohl poslat, a měl bych ohromnou radost, kdybys mi ty mohla nějakou fotografii přiložit do obálky. Říkáš, že se nedá posílat, ale onehdy jeden známý mi povídal, že dostal fotky od své rodiny. Snad jsou v tom zákazu nějaké výjimky. Zeptej se.

Dostalas můj vánoční telegram?

Vyříd' nejupřímnější pozdravy všem přátelům a pusy všem nejbližším, Mimi, Maře, babičce, Věře, Markalousovi, Heleně, Haně atd. Tobě pusu nejvřelejší.

Tvůj Saša

P. S. Vzpomínám, že ses mě ptala, co dělat s mým pojištěním a že jsem zapomněl ti odpovět. Myslím, že se to nevyplatí to udržovat, když to stojí takové peníze. Raději si za to přilepši.

Nová adresa: 1324 $\frac{1}{2}$ Harper Ave., Los Angeles, Calif.

Hollywood, 3. dubna 1941

Milá mámo,

tohle je radostný den, tvé psaní přišlo – i když to je psaní spíše smutné. Dávno jsem byl připraven na psaní s takovou zprávou, a přece když znenadání přišlo, cítil jsem jako by se mi ztratil jeden z těch několika pevných bodů v prostoru, o kterých se člověkův život vědomě i bezděky opírá. Musím si zvyknout na nový a hrozně zvláštní fakt v životě, že už nemám babičku. Přitom ale musím přiznat, že to necítím jako ránu, jak se obvykle o smrtích v rodině říkává, ale jako očekávanou přirozenou rodinnou událost, něco ne nepodobného babiččiným narozeninám nebo Štědrému večeru, kde hlavní roli hraje to, že jsou všichni pohromadě, v nejintimnějším svém starém známém ovzduší, v nejvyšší míře doma. Pro mne, který jsem tak daleko, babička se pomalu stávala tak jako tak jakousi domácí rodinnou legendou, řadou intimních vzpomínek, a tak jí už tedy navždycky zůstane, ne rázem, ale v ponenáhlém přechodu.

Jak je teď na tom teta, zůstane tam dále sama, nebo bude s ní někdo ten dolejšek sdílet? To mi musíš všechno napsat. Tenhle tvůj dopis byl první, který mně došel od října. Z 31. října byl poslední, co došel od tebe a od Mimi společně. Psal jsem potom několikrát, ještě z Mexika, ale od vás nic. Ani fotografie od Mimi. Už mi to bylo velmi divné.

Odjeli jsme z Mexika asi v polovici ledna, postupně, Herbert jel první, sám autem do Hollywoodu, potom Roza letadlem a pak Mark a já druhým vozem od Steinbecka vypůjčeným. Teď už je film dávno hotov a brzy se bude veřejně předvádět. Je to náš dosud daleko nejlepší film podle úsudku všech, ale že je velmi neobvyklý a pro nikoho ne lichotivý, bude asi zase velkým úspěchem morálním, ale ne kasovním. Každý obdivuje, jak jsme ovládli své primitivní herce a dosáhli nezvykle přesvědčivého realismu v tom, jak hráli před kamerou svůj vlastní život. Je to jednoduchý příběh hochy z vesnice, kde řádí epidemie dysenterie mezi dětmi. Děti léčí stará bylinkářka a učitel, který jediný má skrovnou lékárníčku, nikdo nevěří, kromě našeho hochy. Malý bratr toho hochy umře a narodí se nový bratříček, který není nijak chráněn proti epidemii. Učitel s hochem se snaží přesvědčit lidi o nutnosti poslat někam pro pomoc, a když vesničani odmítnou a místo pomoci jdou na procesí s modlením, učitel pošle chlapce do města. Ten jde několik dní a v hlavním městě se dožádá vládní ambulance s lékařem, která ho přiveze zpět. Ve vesnici bylinkářka vidí v doktorovi konkurenci a zorganizuje odpor proti němu, takže lidi nakonec doktora vyženou a nepustí ho ke svým dětem. Doktor má sotva čas dezinfikovat studni, která je pramenem nemoci. Za vsí v noci čeká doktor na chlapce, který mu tajně přinese svou nemocnou sestřičku, aby jí dal injekci a lék. Táta na to přijde a na kluka se rozzlobí a vyhodí ho z domu za to, že mu dělá před lidmi ostudu. Učitel tedy sjedná s doktorem, že chlapce vezme do města a dá ho do státní školy pro indiánské nadané hochy a dívky, kteří se tam vzdělávají, aby přinesli domů trochu moderní civilizace a kultury. Jmenuje se to THE FORGOTTEN VILLAGE (Zapadlá vesnice). Rád bych ti poslal nějaké fotografie, ale musím počkat, až dostanu negativy, které jsou v Novém Yorku, abych mohl udělat malé kontakty. Máme jenom velké zvětšeniny, které by se těžko posílaly.

Mám občas zprávy od Valy. Stýská se jí po klucích, ale aspoň ví, že jsou všichni zdraví a v pořádku. Zdá se, že starým se vede dobře, dopřávají si i dovolené v horách, ale nemohou si přivyknout. O Božence nevím už někdy od září. V té době byla právě tam, kde jsme dělali předposlední film, ale od té doby mi nepsala, tak nevím.

Je to shoda okolností, že tvůj dopis přišel právě dnes, kdy Herbert podepsal smlouvu s jednou z největších zdejších společností jako režisér. Já z formálních důvodů podepsat nemohu, ale budu pracovat s ním. To znamená, že se usazujeme tady, bůhví na jak dlouho. Ovšem to nevylučuje nějaké to cestování. Teď to hlavně cítíme jako potřebný oddech po letech rozviklané a vždy vrtkavé finanční situace. Začínáme sice poměrně hodně dole, ale fakt, že to bude chodit pravidelně a spolehlivě každý týden bez starosti, je k nezaplacení.

Byl bych šťasten, kdybych mohl dostat sem nějaké knihy, včetně té Kučerovy. Rád zaplatím dopravu, popřípadě leteckou, můžeš-li vybrat něco lehkého na váhu. Jistě tam máte pár domácích novinek, které by stály za to. Snad se to dá poslat dobírkou, ne? Když ne, tak pošlu peníze.

Pozdravuj kdekoho, Mimi napíšu zvlášť. Pográtuluj za mne k novým rodinám.

Vzpomínám a líbám tě tisíckrát

Tvůj Saša

P. S. Adresa knihkupce je Fowler Brothers, 414 West 6th Street, Los Angeles, Calif., k tomu stačí poznamenat „Please forward to Mr. A. H.“, nebo taky nic, já se mohu sám o to přihlásit. Adresu tam neudávej, já budu mít asi novou v té době.

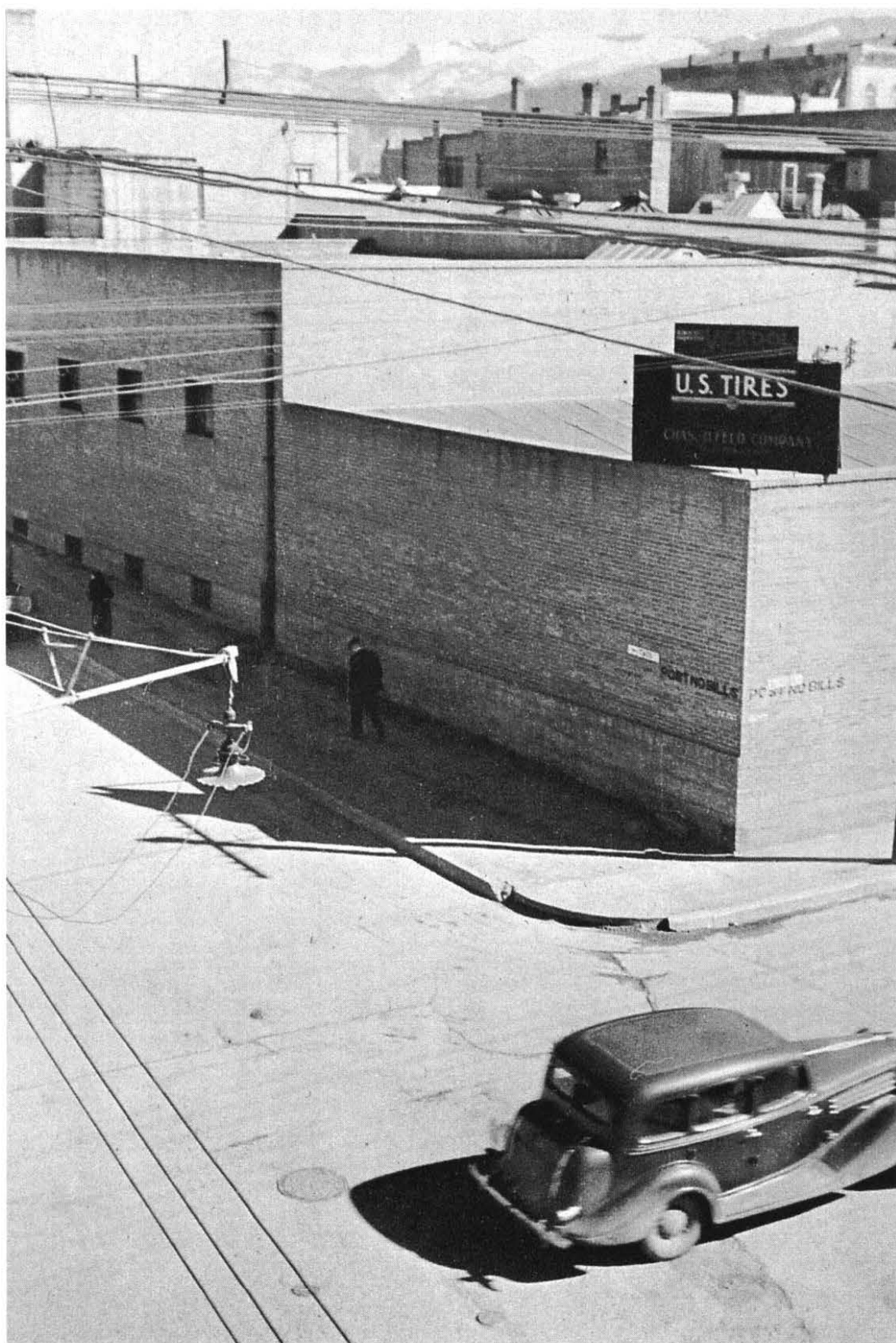
Piš mi na adresu: ...teď jsme se právě rozhodli se přestěhovat z bytu do malého samostatného domku – tak jsem počkal s odesláním tohoto psaní – a tady je nová adresa: 1140 South Swall Str., Los Angeles, Calif.

17. června 1941

Milá mámo,

zas už jsem se pozdržel s odpovědí. Pracujeme na scénáriu nového filmu a už asi za čtrnáct dní se dáme do natáčení. Snažil jsem se dostat něco pro tebe od Steinbecka, ale je to beznadějně. On je paličák a ze zásady nikdy o sobě nic nepíše. Tak jsem napsal sám, co o něm vím a co jsem slyšel a četl, snad to vyhoví vaší potřebě, a tady to přikládám, dvě a čtvrt stránky. S fotografií je to horší, on nechce, aby vůbec žádné jeho fotografie kolovaly a existuje jenom jedna z jeho mládí, která mu už vůbec není podobná. Já jsem ho několikrát fotografoval, ale musel jsem mu slíbit, že fotografie vůbec nikdy nikomu nedám a dal jsem mu jejich negativy. – Poslal jsem ti tři exempláře naší obrázkové knihy o mexickém filmu. Jednu si nech a dvě dej někomu podle svého úsudku. Děkuju ti za poslané knihy, ještě tu ovšem nejsou, ale už se netrpělivě na ně těším. – Herbert s Rozou se ptají, je-li to možné, abys nám poslala několik negativů jejich fotografií, portrétů, které jsem kdysi udělal a které, myslím, jsou v Praze. Oni ztratili všechny kopie. Snad Lukas by mohl vybrat pár těch nejlepších, najdeš-li je.

ILUMINACE
Alexander Hammid: Dopisy z cest

Už jsme uprostřed léta, ale tady to vypadá pořád jako na jaře, je svěže, všechno kvete, není horko. Teď teprve poznávám pravé kalifornské podnebí a proč všichni staří lidé z celých Spojených států chtějí skončit v Kalifornii. Před oknem mi už měsíc kvete keř nějaké exotické rostliny a každý den přiletí malinký kolibřík, skoro na dosah ruky, a saje z květu jako včela, stojí ve vzduchu na místě. Křídla mu jen vrčí, že ani nejsou vidět. Škoda, že nemáme víc času na výlety do hor a k moři. Koupali jsme se zatím jen jednou v neděli na pobřeží zaplněném tisíci aut.

Fabiánům napíšu, musím jim pogratulovat k té úrodě nemluvnat. Je to hezké, že se tak drží pohromadě. Představuju si, že si tam žijí docela stejným způsobem jako před dvěma lety, když jsem je tam viděl naposledy.

Je to milé vědět, že domek v Chrudimi pořád zůstává domovem a útočištěm pro vás všechny jako dříve a doufám, že si jej tak zachováte. Je hořejšek pronajatý? A je tam už kanalizace a slušný klozet v přízemí? Zdá se, že tam teď trávíte víc času, ty, Mara a Helena, než kdykoli předtím. Kdybys mi tak mohla poslat fotografii, jak to teď vypadá s nástavbou a ovšem fotografii vás všech i s Markalousem.

Vzpomínám a líbám vás všechny a tebe zvlášť,

tvůj Saša

P. S. Nešlo by poslat stejnou cestou jako knihy také pár zajímavých čísel novin a časopisů?

2. srpna 1941

Milá mámo,

má to ta pošta divné vrtochy. Má psaní tě nenachází a tvá chodí poměrně rychle. Mám tvoje z 1. července už několik dní a Mimino psaní došlo za pouhých čtrnáct dní z Prahy až sem. Holt někdy asi mají ty aeroplány dobrý vítr a někdy horší. Knihy ještě nedošly a nedělám si už na ně moc nadějí s ohledem na tu dlouhou cestu, kterou musely podniknout. Doufám, že aspoň to povídání o Steinbeckovi tě došlo včas a že bylo co platné. Byli jsme u něj před dvěma týdny a viděli jsme ho zavrtaného do práce na nové knize o podmořské fauně. Žije teď v Pacific Grove u Monterey, opustil svůj ranch v Los Gatos a s ním svou ženu. Byli jsme tam na cestě do San Franciska, kam jsme se jeli podívat na víkend. Pěkná cesta, ono je to asi tak daleko jako z Prahy do Paříže, ale tady to připadá asi jako z Prahy do Brna. Za deset hodin je tam člověk pohodlně autem. San Francisco je překrásné město, škoda že se filmy nedělají tam. Zlobil jsem se na sebe, protože když jsme tam jeli, zapomněl jsem doma adresu té dívky, o které jsi mi psala. Oakland je totiž na druhé straně toho 12 kilometrů dlouhého mostu, co vede přes záliv Zlaté brány do San Franciska. Los Angeles je nudné město oproti San Francisku, které má vysoce kosmopolitní ráz jako New York a je přitom mnohem krásnější svou polohou na kopcích a na poloostrově u moře v jasném kalifornském podnebí.

Naše práce tu zabíhá do každodenní pravidelnosti, ale pořád ještě je ve stadiu přípravném a potrvá to ještě pár týdnů, než začneme doopravdy natáčet. Dost těžko si zvykáme na sešněrovanější továřenskou organizaci filmové výroby po svobodné samostatné práci. Moc lidí nám do všeho povinně strká nosy a při každém novém nápadu narážíme na nové a nové předpisy, nařízení, předsudky, zvyklosti a omezení. Prosadit něco originelního v Hollywoodu je stejně těžké jako to bývalo na Barrandově.

Vidím, že trávíš víc a víc času v Chrudimi a těší mě to, jistě ti to přináší uklidnění a osvěžení ze všedního pražského života. Také mě potěšilo, že nájemníkem je Ota, rodinné ovzduší domku tím zůstává neporušené. Škoda, že pořád nemám žádné obrázky z tvého pražského obydlí, tak rád bych viděl, v jakém prostředí žiješ. Asi se fotky nedají poslat, nebo jen určitý druh fotek? Mimina fotografie v jejím posledním dopise přišla a moc mě potěšila, jen jsem litoval, že tam nebyl váš dům v pozadí. Zdá se, že se Mimi moc nezměnila a že si dobře hledí své postavy a oblékání.

Psal jsem zlínským a rád bych se dočkal od nich odpovědi.

Pozdravuj pěkně všechny kolem sebe v Praze, v Chrudimi a v Jaroměři, vzpomínám a myslím na vás na všechny pořád stejně.

Líbám tě, tvůj Saša

26. srpna 1941

Milá mámo,

tak se nám pošta zase zlepšuje, tvé psaní z prvního tohoto měsíce tu bylo za tři neděle a mé dopisy, zdá se, docházejí také lépe. I tvé dvě fotografie došly v pořádku a měl jsem z nich ohromnou radost. Ty vypadáš jen o trošičku starší, snad tím, že se trochu mračíš, jak tam koukáš s balkonu. A pokoj je velmi vznešený a zdá se zase lepší, než jaký jsme kdy měli předtím. Postupuješ v úrovni bydlení, to se mi líbí. Pošlu fotky ukázat Vale, píšeme si pořád. Také od jejích kluků jsem dostal velmi zajímavé dopisy.

Hned jsem napsal Steinbeckovu agentu do New Yorku a dnes jsem dostal odpověď. Prý by rádi dali Družstevní práci právo k dalším knihám, ale prý to nemohou udělat, protože jejich agent ve střední Evropě má už dávno práva na všechny Steinbeckovy knihy a od něj pravděpodobně musila i Družstevní práce koupit právo k vydání Hroznů hněvu. Tak ať se D. P. obrátí tam, kde získali Hroznů hněvu. Novoyorský agent píše, že byl mile překvapen, když dostal i peníze za české vydání.

Tvé knihy ještě nedošly a mám podezření, že asi někde zadrhly na cestě a totéž se pravděpodobně přihodilo mým knihám poslaným tobě.

Život nám tu plyne stále stejnoměrně od té doby, co jsme se tu usadili, až nám z toho začínají svrbět zadnice a pomýšlíme, kam bychom zas jeli. Práce v ateliéru je hrozně zbyrokratizovaná a pomalá. Už čtyři měsíce připravujeme pouhý jeden krátký film a ještě jsme se nevymotali z konferencí a debat a přepisování scénária. Musíme tu ovšem

zůstat nejméně rok do vypršení smlouvy a možná, že nebude pak lehké zbavit se sedmi-leté opce, kterou na Herberta mají. Možná taky, že se dostaneme do té doby k lepší práci v ateliéru a že se nám to bude lépe líbit. Roza stojí před rozhodnutím, má-li založit rodinu, nebo ne. To taky může o mnohém rozhodnout.

Kruh starých přátel mi tu roste a často máme nehorázně veselá posezení. Málokomu z nich se daří dobře, je těžko si budovat novou reputaci, ale náladu nikdo neztrácí. Tady v krásné Kalifornii to ostatně není tak těžké udržet si dobrou náladu, pokud člověk nemyslí na věci mimokaliifornské. Žije se tu poměrně lacino, jakási tramská nenáročnost a neokázalost polovenkovského malodomkového života je tu běžnou, přičemž technický standard detailů domácnosti a denních potřeb je po americku velmi vysoký a snadno přístupný. Slunečná a vzdušná atmosféra, roztroušenost domků v zeleni a po kopcích, usměvavost a pohodlí ve všem všudy snadno člověku nasadí trvalé růžové brýle na nos.

Pozdravy všem milým a blízkým a tisíc pus tobě.

Tvůj Saša

22. září 1941

Milá mámo,

už mám zase tvé psaní z 28. srpna. Je to tak milé vidět dopisy přicházet častěji. Tvé dvě fotografie jsem dostal, jak jsem ti už minule potvrdil. Poslal jsem je ukázat Vale, jistě bude dychtivá je vidět. A Drdova knížka došla a je moc krásná, všem se ohromně líbí včetně Jana a Jiřího. Vyříd' Drdovi, že mu všichni gratulujeme. Jen proč zrovna Binovec ji musel dostat k zfilmování. Doufám, že další dvě knihy brzo taky dojdou. Byly posílány všechny tři současně, nebo postupně? Mé knihy šly lodí, což trvá mnohem déle a je mnohem nejistější než letadlem. Leteckou poštou by to bylo nekřesťansky drahé. Proto to tak dlouho trvá, než je dostaneš. „Hrozný hněvu“ je krásná kniha, vid'. Je to taky zdaleka Steinbeckova nejlepší, ostatní jsou velmi dobré, ale žádná nedosahuje síly a hloubky a významu „Hrozný hněvu“. Také tu z ní udělali krásný film, s příběhem poněkud zkráceným, ale bez přikrášlení a s realismem a s filmovou výrazností docela na výši knihy.

Filmová činnost tam u vás mě překvapuje svou početností. Jsem rád, že se ta mladší generace tak vytrvale dostává k práci. Zdá se to odtud, že to tam u vás jde rychleji než tady. Těším se, že mi Zlínští napíší, jak slibuješ, jen aby opravdu k tomu sedli. Ptal jsem se jednoho známého lékaře na Pavlův případ. Říkal, že je nemožné udělat takhle na dálku diagnózu. Tady mají výborně zorganizovanou preventivní pomoc proti obrně, i léčbu dobrou, ale žádné převratné metody, ani zázračné léky. V Pavlově případě by prý nejspíše pomohly nějaké masáže a cviky, ale k tomu musí lékař přesně znát stav kostí a svalů na té noze. Snad prý by šlo něco určitějšího říci, kdyby poslali detailní fotografie Pavlovy nohy, jeho chůze, pohybů a přesnější popis choroby. Myslím, že by to stálo za pokus, to sem poslat. Rád bych Pavlovi nějak pomohl, je nám ho všem moc líto.

Náš mexický film narazil na odpor cenzury v Novém Yorku, a tak premiéra, která měla být začátkem tohoto měsíce, musela být odložena. Chtějí, abychom vystříhli nejkrásnější scénu z celého filmu. Je to scéna porodu za pomoci staré vesnické báby bylinkářky. Je to velmi decentně a pietně zfilmováno, bez realistických detailů, však to uvidíš v té knize. Cenzura prohlásila scénu za neslušnou. Filmoví cenzoři tady nejsou o nic chytřejší, než bývali u nás. Výsledek je zatím ohromná reklama pro film, protože všechny noviny se bouřlivě filmu ujaly, psaly o něm, tiskly obrázky na celé stránky, významní lidé psali dopisy a projevy protestu do novin a teď se toho ujal jeden vynikající advokát specialista, který nám dává velkou naději na konečné vítězství našeho filmu proti cenzuře.

Vyříd' pozdravy všem blízkým kolem sebe.

Líbám tě a vzpomínám.

Tvůj Saša

Ediční poznámka

Dopisy Alexandra Hammida (Hackenschmieda) jeho matce Boženě Hackenschmiedové jsou zde zveřejněny poprvé. Výbor sedmnácti dopisů byl pořízen z obsáhlé korespondence (čítající na stovku dopisů, pohlednic a korespondenčních lístků od počátků let dvacátých do roku 1941) uložené ve fondu Božena Hackenschmiedová v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Podkladem pro naši edici byly rukopisné i strojopisné texty, do nichž jsme zasahovali jen výjimečně a které otiskujeme celé. Opravili jsme pouze zjevné překlepy či omyly, chybnou interpunkci a některé kolísající tvary. Dle současného úzu jsme upravili pravopis, psaní přejatých slov a zeměpisných jmen. Jeden vstup editora označují hranaté závorky. Pracovníkům Literárního archivu PNP patří dík za vřelou spolupráci.

* * *

Edici dopisů jsme doplnili výběrem fotografií Alexandra Hammida z jeho první cesty do Spojených států v roce 1936 a z cesty po Indii o rok později. Za zprostředkování těchto fotografií děkujeme Pavlu Diasovi a Jiřímu Jaskmanickému.

M. B., V. K.